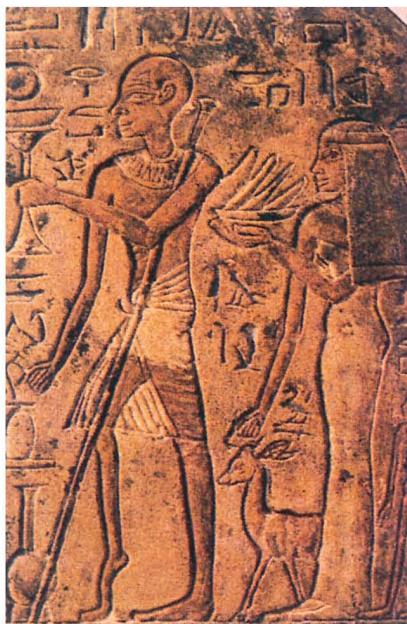

Στοιχεία από την ιστορία της παθολογικής ανατομικής

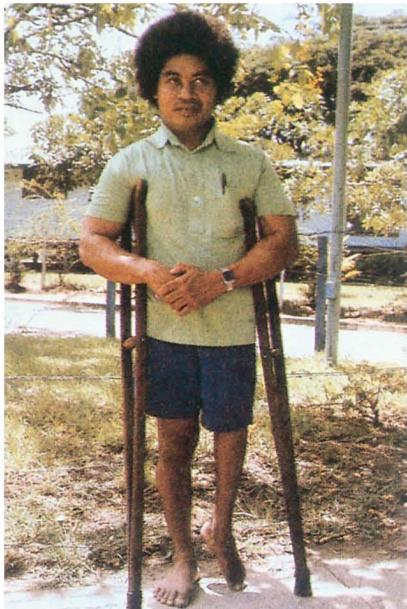
Η Παθολογική Ανατομική έχει ως αντικείμενο την μελέτη των αλλοιώσεων που αναπτύσσονται στο σώμα από αιτιολογική, μορφολογική και λειτουργική άποψη.

Ο πρωτόγονος άνθρωπος παρατήρησε αρχικά συμπτώματα, που τα συνέδεσε με νοσηρές καταστάσεις, ενώ παράλληλα προσπάθησε να τα αντιμετωπίσει με στοιχειώδη θεραπευτικά μέσα. Δημιουργήθηκαν έτσι οι βάσεις της νοσολογίας και της θεραπευτικής, ενώ όταν τα αίτια δεν φαίνονταν (αντίθετα πχ από τις κακώσεις ή τα τραύματα) η νόσος απεδίδετο σε "θεϊκή τιμωρία" ή "πνεύμα" και γενικότερα σε υπεράνθρωπες δυνάμεις, μια αντίληψη που επεκράτησε για χιλιετίες.

Μετά την αναγέννηση άρχισε να διαμορφώνεται η "αιτιολογία" που τον 19ο αιώνα με την ανακάλυψη των μικροβίων απέκτησε σαν ιδιαίτερο κλάδο της την μικροβιολογία, ενώ η γενετική και η ανοσολογία εξελίχθηκαν τα τελευταία 50 χρόνια. Παράλληλα, η εξέλιξη της μοριακής βιολογίας ερμήνευσε σε πολλές περιπτώσεις τους μηχανισμούς δράσης των αιτίων.

Ανάγλυφο από Αιγυπτιακό τάφο. Φαίνεται το παράλυτο και ατροφικό πόδι

Πολιομυελίτιδα. (Φωτογραφία από άτλαντα τροπικών νόσων) Συγκρίνατε με την προηγούμενη εικόνα.

Για την μελέτη των αλλοιώσεων, που αποτελεί το αντικείμενο της Παθολογικής Ανατομικής, προϋπόθεση ήταν η γνώση του φυσιολογικού, ώστε να γίνει η συσχέτιση της αλλοίωσης προς την νόσο. Βέβαια επιφανειακές αλλοιώσεις είχαν προκαλέσει εντύπωση και πιθανά συσχέτιση με συμπτώματα, όπως φαίνεται από απεικονίσεις σε σπίλαια ατόμων με ογκους, περιγραφές σε Αιγυπτιακούς παπύρους ή από αναθήματα σε Ασκληπιεία.

Η μακροσκοπική όμως εικόνα των ανθρωπίνων εσωτερικών οργάνων η γνώση της οποίας προϋποθέτει νεκροτομές, δεν ήταν γνωστή στην αρχαιότητα. Νεκροτομές βέβαια είχαν γίνει σε μεγάλη κλίμακα στην αρχαία Αίγυπτο, με

σκοπό την μομιοποίηση, αλλά αυτές είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα, τα δε έξαιρούμενα σπλάγχνα δεν αποτελούσαν αντικείμενο μελέτης.

Οι Αρχαίοι Έλληνες βάσιζαν τις γνώσεις τους σε νεκροτομές ζώων και σε αυτές στηρίχθηκαν τόσο ο Ιπποκρατικός (460 πΧ) όσο και ο Αριστοτέλης (384-322). Οι Ιπποκρατικοί έδωσαν μεγάλη σημασία στα υγρά στοιχεία του ανθρωπίνου σώματος, τους 4 "χυμούς", το αίμα, το φλέγμα ή βλέννα, την κίτρινη χολή, και την μέλαινα χολή (που εθεωρείτο ότι παραγόταν στον σπλήνα). Η κανονική σχέση των υγρών (ευκρασία) σήμαινε υγεία, ενώ η δυσκρασία είχε ως αποτέλεσμα νοσηρή κατάσταση. Ανάλογα με το χυμό που επικρατούσε υπήρχαν 4 κράσεις: η αιματώδης, η φλεγματική, η χολώδης και η μελαγχολική.

Νεκροτομές έγιναν αργότερα από τους εκπροσώπους της Αλεξανδρινής Σχολής Ηρόφιλο και Ερασίστρατο (300 πΧ) οι οποίοι -κυρίως ο δεύτερος-, περιέγραψαν αλλοιώσεις εσωτερικών οργάνων, ώστε αρχίζει να θεμελιώνεται η ιδέα της σχέσης της αλλοίωσης προς την παθολογική λειτουργία. Δημιουργήθηκαν έτσι οι βάσεις της οργανοπαθολογίας.

Ο Γαληνός (131-201 μΧ), που ασχολήθηκε με όλους τους κλάδους της Ιατρικής, αναγνώρισε την εξάρτηση των λειτουργικών διαταραχών από ανατομικές αλλοιώσεις και έκανε πειράματα σε ζώα, μελετώντας τις διαταραχές της νεύρωσης.

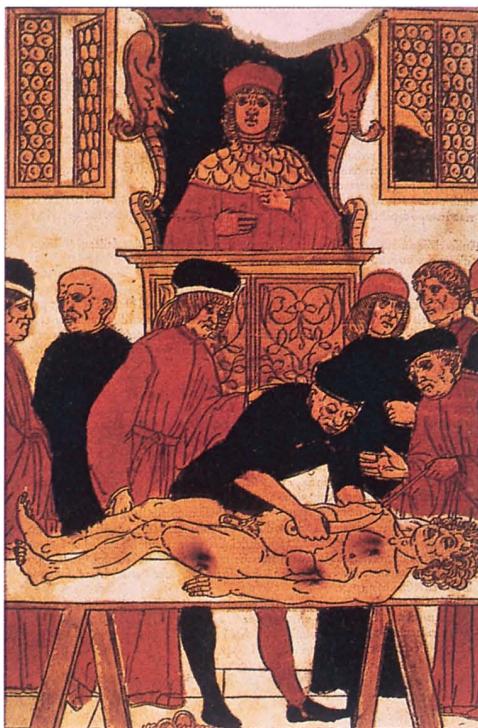
Με την παρακμή και πτώση της Ρώμης και τον Μεσαίωνα, η Ιατρική οπισθιοδρόμησε και τα έργα των αρχαίων σώθηκαν κυρίως χάρη στους Άραβες.

Στην Δύση τα έργα αυτά μεταφράζονταν και ερμηνεύονταν στα μοναστήρια και αργότερα στις σχολές, που ιδρύθηκαν με πρώτη αυτή του Σαλέρ-

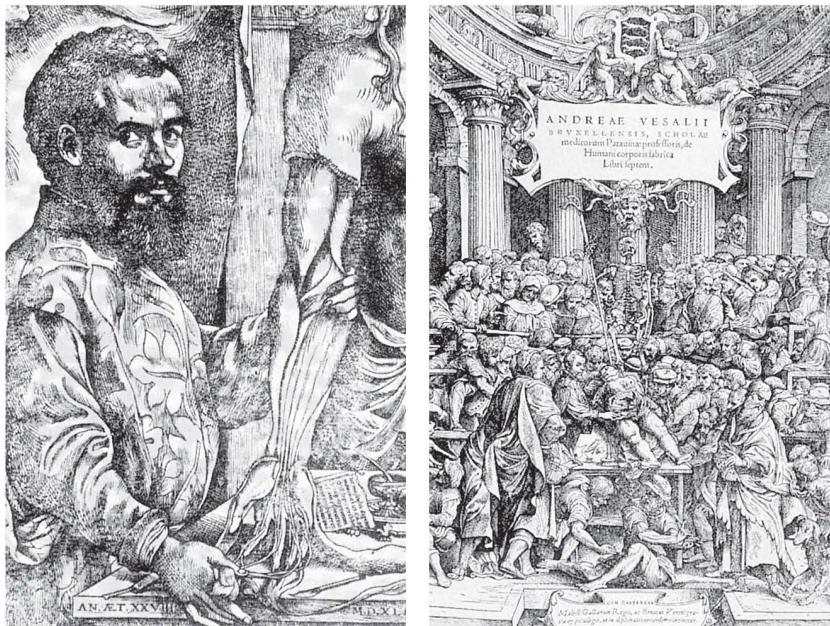
νου (850 μΧ). Στις Σχολές ο Ιπποκράτης, ο Γαληνός και ο Αριστοτέλης ήσαν είδωλα και οι ιδέες τους δόγμα, που τις μελετούσαν και τις ερμήνευαν οι "σχολαστικοί". Η πρώτη ανατομή που έγινε σε ανθρώπινο πτώμα, το 1281 στην Bolonia, προκάλεσε το ανάθεμα του Πάπα Βονιφάτιου του VIII.

Με την Αναγέννηση, η παρατήρηση στράφηκε στην φύση, ο Θεόφραστος von Hohenheim γνωστός ως Παράκελσος (1493-1541) πολέμησε το δόγμα και δίδαξε την έρευνα της φύσης. Ο Andreas Wittingς ή Vessalius (1514-1564) μελέτησε την νεκρή ανθρώπινη φύση, κάνοντας σειρά ανατομών, επεσήμανε πολλά λάθη των περιγραφών του Γαληνού και τα ευρήματα του τα έκδωσε σε ένα θαυμάσια εικονογραφημένο σύγγραμμα, με τον τίτλο "De Humani Corporis Fabrica".

Η μελέτη της φυσιολογικής μορφολογίας από τον Vessalius, επέτρεψε την σύγκριση με την παθολογική εικόνα των οργάνων και το 1771 ο Giovanī Batista Morgagni εξέδωσε στην Βενετία το σύγγραμμα του "De sedibus et causis morborum per anatomen indagatis" που περιείχε το υλικό της κλινικο-παθολογικής μελέτης 700 νεκροτομών, προβάλλοντας το αλλοιωμένο όργανο ως το ανατομικό υπόστρωμα της μη φυσιολογικής λειτουργίας. Έτσι θε-

Θεόφραστος von Hohenheim- Παρακέλσος. Δίπλα: Μάθημα Ανατομικής (εικόνα σε χειρόγραφο)

Andreas Wittings - Vesalius και το εξώφυλλο του συγγράμματος του

μελίωσε την οργανοπαθολογία και θεωρείται ο ιδρυτής της Παθολογικής Ανατομικής.

Νωρίτερα (1590) οι Hans και Ζαχαρίας Jansen συνδυάζοντας μεγεθυντικούς φακούς εφεύραν το μικροσκόπιο και το 1665 ο Άγγλος Robert Hooke (1635-1703), παρατηρώντας λεπτότατες τομές φελλού, είδε πρώτος και απεικόνισε αυτό που ονόμασε "Cellula" -κύτταρο- που επίσης είδαν και ονόμασαν "σακίδιο" ή "κυστίδιο", οι σύγχρονοι του Ιταλός Marcello Malpighi ο Ολλανδός Antoon van Leeuwenhoek και ο Άγγλος Nehemia Grew. Η ονομασία "κύτταρο" χρησιμοποιήθηκε ξανά και επικράτησε τον 19ο αιώνα.

Ο Xavier Bichat (1771-1802), επέκτεινε την σύνδεση της νόσου με την αλλοίωση των οργάνων σε σύνδεση με αλλοίωση των ιστών και υπήρξε ο Θεμελιωτής της ιστοπαθολογίας ενώ τέλος ο Rudolf Virchow (1821-1902), αναγνώρισε την σημασία του κυττάρου ως βασική μονάδα ζωής, που μπορούσε να αναπαραχθεί μόνο από άλλο κύτταρο και διατύπωσε το αξίωμα "omnis cellula e cellulae" [κάθε κύτταρο από κύτταρο] δημιουργώντας τις βάσεις της κυτταροπαθολογίας.

Η παθολογική ανατομική και οι κλάδοι της

Σήμερα, η Παθολογική Ανατομική μελετά τις αλλοιώσεις, σε σχέση πάντα με

τις λειτουργικές διαταραχές, σε ολόκληρη την κλίμακα των μεγεθών, από τις μακροσκοπικά ορατές στο πτώμα ή σε χειρουργικά παρασκευάσματα, ως τις μικροσκοπικές αλλοιώσεις και τις αλλοιώσεις των δομικών στοιχείων του κυττάρου που φαίνονται με το ηλεκτρονικό μικροσκόπιο.

Η απλή μελέτη όμως των αλλοιώσεων, οσοδήποτε λεπτομερειακή και ανήταν, θα ήταν ελλιπής αν αποκλειστικός σκοπός της ήταν η "στατική" καταγραφή της. Η παρατηρούμενη αλλοιώση, σε οποιοδήποτε επίπεδο μεγέθυνσης, είναι η στιγμιαία εμφάνιση ενός δυναμικού φαινομένου που διακόπηκε σε κάποια φάση. Για να γίνει αντιληπτή η δυναμική της επεξεργασίας, πρέπει να γίνει ανασύνθεση και συσχέτιση των επιμέρους φάσεων.

Το εξώφυλλο του συγγράμματος του Jiovani Batista Morgagni “De sedibus et causis morborum”

Και αυτή όμως η θεώρηση δεν θα ήταν αρκετή αν δεν ελάμβανε υπόψη το έδαφος πάνω στο οποίο συμβαίνει. Ο οργανισμός είναι ένα σύνολο, κάθε μέρος του οποίου βρίσκεται σε δυναμική ισορροπία προς τα υπόλοιπα.

Επομένως η βλάβη ενός μέρους θα διαταράξει, σε βαθμό ανάλογο της σημασίας του, την λειτουργία των υπολοίπων. Η Παθολογική Ανατομική εξετάζει την εξέλιξη των αλλοιώσεων στον τόπο και τον χρόνο, γι' αυτό αναζητεί το αίτιο του οποίου οι αλλοιώσεις είναι αποτέλεσμα, τον τρόπο δράσης του, τον μηχανισμό ανάπτυξης της αλλοιώσης και τις λειτουργικές συνέπειες.

Η μελέτη όμως αυτή των αλλοιώσεων, που περιλαμβάνει την αιτιολογία και την παθογένεια, επέβαλε τον όρο "Γενική Παθολογία" (Pathology) και την μελέτη από δύο απόψεις, την μορφολογική ή Γενική Παθολογική Ανατομική και την λειτουργική ή Παθολογική Φυσιολογία.

Η Γενική Παθολογική Ανατομική, εξετάζει την μορφολογία της βλάβης, το